

PARTICIPATIVITÁS ÉS ÉPÍTÉSZET

Kukucska Gergely

Első beszámoló | 2012/13. őszi félév

2013. 01. 07.

témavezető: Alföldi György DLA

PARTICIPATIVITÁS ÉS ÉPÍTÉSZET

Tartalomjegyzék

Előszó

Bevezetés

A. Történeti áttekintés az angolszász mintára

Általános történeti áttekintés

A 60-as, 70-es évek mozgalmai

A folyamat vagy építészeti eredmény a fontosabb?

B. Milyen alapvető kérdések mentén értelmezhető a participativitás

Kik lehetnek a szereplők felhasználói oldalról?

A folyamat melyik ciklusában és milyen mértékű bevonás (részleges vagy teljes) lehetséges?

Milyen kommunikációs sémák alkalmazhatóak?

Milyen épület és tértípusok megvalósítása kapcsolódhat participációs folyamattal?

Ki vagy mi lehet a motorja?

Milyen eszközök és technikák alkalmazhatóak?

C. Két példa

The Serra Verde

Bustamante

Képjegyzék

Irodalom jegyzék

Annotált bibliográfia

„A participáció gyakorlása folyamatos kihívást jelent, hogyan lehet a demokrácia ideáljait lefordítani praktikus intézkedésekké, ugyanígy kihívás a közösségi részvétel elméletének lefordítása a mindennapos interakciók kemény valóságára.” (Creighton 2005)¹

Előszó

Az eltelt néhány évben többször kapcsolódhattam olyan folyamatokba, ahol aktív csoportok, közösségek - kritikusan szemlélve környezetüket és ideáik megvalósítása érdekében - nekiláttak együtt gondolkodni és a közös gondolkodásnak tereket, helyeket teremteni. A kezdeményezések többnyire alulról induló, kis méretű akciók voltak rengeteg lelkesedéssel és naivitással övezve. A közös munka és építés élménye gyorsan részemmé vált, viszont nagyon keveset foglalkoztam a folyamatok bemutatásával, a világban zajló hasonló törekvések vizsgálatával és értelmezésével. Ennek a dolgozatnak a megírásával ismerkedni próbálok a dokumentált participációs folyamatokkal és egy olyan vizsgálati vázlat teremteni, aminek a bővítésével, további kutatásokkal, a fogalmak részletes körüljárásával és a tapasztalatok (dokumentált és személyesen átélt) értékelésével a jövőben egy használható eszköztár hozható létre.

Bevezetés

A dolgozat első felében az angolszász folyamatokat vizsgálom javarészt az *Architecture, Participation and Society*² című könyvet követve. (A 60-as, 70-es, 80-as években Angliában nagy mennyiségű írásos dokumentáció születik participációs kérdésekről, így jó alapot teremthetnek a folyamat általános megismeréséhez.) Egy rövid történeti áttekintéssel és az egyes folyamatok értelmezésével körvonalazni próbálok, hogy milyen szereplők vesznek részt az épített környezet alakításában, hogyan alakul a 'felhasználó' és az általa 'használt tér' létrejöttének a viszony? Hogyan változnak karaktereik, a folyamathoz kapcsolható törekvések és kezdeményezések? Milyen lehet a participáció mai nyelvazete? A dolgozat második részében igyekszem a fogalmat körüljárni és számomra két meghatározó példát bemutatni.

A. Történeti áttekintés

Az építés, az élettér létrehozása ősi tevékenység. Ez az alapvető igény az emberiség fejlődése során fokozatosan (gazdasági, társadalmi, kulturális hatásokra reagálva) egyre komplexebb folyamattá alakul. A 'felhasználó' és a 'használt tér' létrehozása egyre több felületen válik szét, ez különösen jellemző az urbanizált környezetben. A társadalom bevonásával történő participációs folyamatok kiindulópontjaiként az ősi építési módszereket, a városi környezetben megjelenő nyomornegyedekben zajló (többnyire szociológiai szempontból felmért) folyamatokat, a háztáji - saját kézzel történő - építkezéseket (vernakuláris) és ezek kortárs adaptációját tekinthetjük, míg az állami, hadi vagy egyházi megbízások a monumentális építészethez és sokkal specializáltabb technológiákhoz kapcsolódnak. Építészeti tervezésről mai értelemben véve a reneszánsz megjelenése óta beszélhetünk, az építész szakma maihoz hasonló működése - mint az építéshez szükséges 'speciális' tudást birtokló mesterség - a 17. század észak-európai kapitalista gazdasági és társadalmi változásaival kezd kialakulni. A magán megrendelések kapcsolatrendszerében az építészek és a megbízók váltak az esztétikai, funkcionális és téri igények meghatározóivá. A 19. században a tudás óriás mértékű növekedésével és az államigazgatási engedélyrendszerek kialakulásával a specializáció erősödik, majd az

¹ Alföldi György DLA *Közösségi részvétel a városfejlesztésben*

² Paul Jenkins and Leslie Forsyth *Architecture, Participation and Society*

építészeti 'termék' áruvá válása, az egyre összetettebb épületszerkezetek alkalmazása és az építésben jelenlevő szereplők közötti szerződéses kapcsolat során tovább mélyül. A párhuzamosan fejlődő műszaki rajz kiemelt kommunikációs szerepe lehetővé teszi a tervezés és a kivitelezés szereplőinek szétválasztását. A 20. századra az építész szerepe: a forma meghatározása és a komplexé vált tervezési folyamat résztvevőinek a koordinálása, melynek jelentősége a 21. század elejére a további speciális szereplők (menedzser, stb.) megjelenésével jelentősen lecsökken. A folyamat másik ága, hogy az elmúlt századok épített környezetében kialakult kapcsolati rendszereket és tervezési tapasztalatokat alapul véve az építések válnak a 'tágabb értelemben vett épített környezet' tervezőivé, annak ellenére, hogy a lépték, a felhasználók és a környezeti összetevők is jelentősen eltérhetnek. A 'felhasználónak' és a 'széles közönségnek' csekély kapcsolata van a tervezési folyamattal (és most tekintsünk el a családi ház tervezés egyedi megbízásaitól, ahol nagytöbbségben természetesen a megbízó egyben a felhasználó is), miközben az ilyen mértékben történő kirekesztés komoly szocio-kulturális problémákat vet fel. A változás a 'felhasználó' a tágabb értelemben vett épített környezettől történő elidegenülését eredményezi.

Az építész képzésben az esztétikai, a téri és funkcionális elvárások mellett csak kis mértékben jelenik meg a kulturális vonatkozás és még kevesebbé a társadalmi kérdések.

A nyugati világ 60-as, 70-es éveiben kirobbanó forradalmi hangulat és az ezzel járó változások az építészeti érára is komoly hatással vannak. Annak a szakmai tudásnak egy része, ami korábban a hatalom és a tőke által diktált feladatok megvalósítását szolgálta hirtelen a túloldalra áll. A többnyire fiatal és kevés tapasztalattal rendelkező építészek azonban a felhasználó, a közösség és a tervezési folyamat kapcsolatának a szélesítése helyett a társadalmi megközelítés túlzottan elméleti formáját választják, így a tiltakozás azon hallgatólagos formája, ami a külvárosi családi ház tervezés nyelvzetéhez fordul sokkal meghatározóbbá válik az időszakban. Néhány gyakorló építész a közösség épített környezet fejlődésében betöltött szerepét kezdi dokumentálni. John Turner - Peru nyomornegyedeiben dolgozó építész - a "self-help systems" - kis háztartásokon alapuló rendszerek kidolgozásával foglalkozik, Nicholas Habraken (Technical University of Eindhoven) a család-alapú építési technológiákat és a flexibilis lakás elméletet kezdi fejleszteni (Support csoport 1976), Walter Segal a "self-build system" előregyártott technikáival kísérletezik.

Mondhatjuk, hogy a participációs, vagy széles közönség bevonását támogató szemlélet a 60-as, 70-es évektől már jelen van a világban. A "community architecture" (közösségi építészet) kifejezést a 70-es évek elején Fred Pooley (a RIBA elnöke) használja először a helyi hatóságok a társadalomnak nyújtott építészeti segítségére utalva. A meghatározással azonban sokkal nem értenek egyet: a rendszer csak komplexen kezelhető, nem csupán építészeti, hanem olyan átfogó segítségnyújtás a cél, ahol az épített környezet meghatározásában részt vevő összes szereplőt be kell vonni. A participációs folyamatnak jelentősebb a szerepe, mint a fizikai végtermékek és sok esetben a helyi problémák kezelésére nem is feltétlenül van szükség építészeti beavatkozásra (Wates and Knewitt 1987)³. Ekkor körvonalazódik először a végtermék orientált hagyományos építészeti megközelítés és a folyamat központú szemlélet közötti különbség.

Az Egyesült Államokban a participativitást támogató folyamatok a 70-es évektől bontakoznak ki, erősen kapcsolódnak a 60-as évek tiltakozásaiban megfogalmazott eredeti célkitűzésekhez. A ténylegesen rászoruló szegénynegyedek támogatására kiépülő rendszer alapját a "community design center"-ek (CDC) alkotják. Ezek a központok az építészeti tervezésen túl műszaki segítséget igyekeznek nyújtani. A modern építészet sterilitása ellen tiltakozó lelkes fiatal és gyakorlatlan építészek által vezetett központok azonban rengeteg meg nem valósítható rendszert és tervet termelnek.

Az Egyesült Királyságban az eleinte erős fejlődés a 80-as évekre háttérbe szorul és csak a 90-es évek "self-build" folyamatainak köszönhetően kezd magához térni. A közösségi építészet és tervezés egyre komolyabb szerepet kap a politikai és a szakmai fórumokon, így egyre égetőbbé válik a minőség és a folyamat elvű tervezés között létrejött feszültségek tisztázása. Comerio⁴ szerint a közösségi tervezés mögött húzódó társadalmi motivációknak nem szabad elutasítani a minőségi produktum létrehozását, a szociális indíttatás mellett komoly hangsúlyt kell fektetni a hagyományos tervezési technikákra is. Végeredményül pedig a két szemlélet megfelelő ötvözésével lehet csak hosszútávon működő mintákat kidolgozni.

Angliában az 1996-os választások utáni politikai vezetés egyértelműen meghatározza, hogy az épített környezetben történő nagyobb állami beruházásoknál a minőségi környezet létrehozása érdekében szükségszerűen be kell vonni felhasználókat és társadalmi csoportokat a tervezési folyamatokba. A hivatalos támogatás kapcsán pedig tisztázni kell a participációhoz köthető kérdéseket.

---

³ Paul Jenkins and Leslie Forsyth *Architecture, Participation and Society*

⁴ Paul Jenkins and Leslie Forsyth *Architecture, Participation and Society*

B. Milyen alapvető kérdések mentén értelmezhető a participativitás

Kik lehetnek a szereplők felhasználói oldalról?

A szakirodalom szerint a következő kategóriákra osztható.

(1) Ha a megrendelő megegyezik a felhasználói csoporttal mondhatjuk, hogy hagyományos tervezési metódushoz legközelebb álló participációs példa valósul meg. Általában az alulról induló kezdeményezések ilyenek.

(2) Ha a megrendelő és a bevont felhasználói csoport szétválík.

(3) Ha széles közösség bevonásáról beszélünk. Általában kormányzati vagy befektetői döntés, kötelezettség alapján

A folyamat melyik ciklusában és milyen mértékű bevonás (részleges vagy teljes) lehetséges?

A participáció három szakaszban valósítható meg:

(1) tervezés,

(2) kivitelezés,

(3) továbbépítés (pl. ELEMENTAL program),

A szorosabb értelemben vett tervezési időszak előtti kutatási és felmérési rész azonban talán a legfontosabb szakasza a folyamatnak. Itt kell a "tervezői csapatnak" olyan kapcsolatba kerülni a felhasználói csoporttal, ahol a valós igények és elvárások kellő odafigyeléssel és megfelelő kommunikációval feltérképezhetőek. Ennek kiemelkedő szerepe van a jövőbeli használatban, jelentősen csökkenthető annak az esélye, hogy "fantom terek" jöjjenek létre. Szem előtt tartandó, hogy ez az a korai szakasz, ahol már lehetőség nyílik a felhasználók képzésére a megfelelő minőségű kommunikáció elérése végett. Az itt elindított oktatás a projekt fejlődésével párhuzamosan a hátrányos helyzetű közösségek felzárkóztatásához is jó eszköz lehet.

Szintén nem a hagyományos értelemben vett építészeti feladatkörökbe tartozik, hogy a létrehozandó objektum ne csupán a létrehozás fázisaiban legyen aktív, hanem utána is élő térként működjön.

Participatív technikák alkalmazásával olyan hozzáadott társadalmi-, kulturális- és párhuzamosan gazdasági értékek jöhetnek létre, amelyek csupán a hagyományos tervezési módszer (értem ez alatt a csak technikai, funkcionális és esztétikai kérdésekre alapozó tervezést) mellett nem, vagy csak véletlenszerűen. Természetesen a közösségi részvételen alapuló projektek sokszor nagyobb energiák (anyagi, szellemi, időbeli, stb.) aktivizálását követelik meg, azonban a jól előkészített és alaposan átgondolt, komplex folyamat a "felhasználó" és a "használt tér" sokkal aktívabb "szimbiózisát" eredményezheti.

Milyen kommunikációs sémák alkalmazhatóak?

A kommunikációs folyamatokat meghatározza, hogy milyen minőségű a bevonás:

(A) egyirányú: (1) tájékoztatás

(B) kétirányú: (2) konzultáció (a konzultáció alapján a tervező döntéseket hoz)

(3) közös döntéshozás (folyamatos akció-reakció viszony a tervező és a felhasználó között, melyben közösen döntenek. legaktívabb bevonás). " ...témánk szempontjából alapvető, hogy a szakmai álláspontok „átvitele”, a lakók meggyőzése-e a feladata a közösségi bevonási folyamatnak, vagy a valódi döntési felelősség megosztása."⁵

Az egyszerűen értelmezhető képi információk használatával (pl. képregény)⁶ nagyon hatékonyá tehető a párbeszéd.

Milyen épület és tértípusok megvalósítása kapcsolódhat participációs folyamattal?

Ahogy a történeti áttekintés is mutatja az épület vagy tértípus komplexitása nagyon nagy mértékben befolyásolja a bevonás lehetséges mértékét. Alulról induló kezdeményezéseknél jellemző az olyan eszközkészlet használata, ami a személyes kapcsolatokon keresztül elérhető. Karakteréből fakadóan itt egyszerűbb technológiákról beszélhetünk. Nagyobb beruházásoknál többnyire a jogi környezet határozza meg a közösség bevonásának a mértékét (pl. EU-s támogatások). Minél több speciális technológia halmozódik fel a tervezés és építés során, annál nehezebb a felhasználói csoportot bevonása. A szociális lakásépítés, közösségi terek-helyek területein kaphat nagyobb szerepet a participatív szemlélet.

⁵ Alföldi György DLA *Közösségi részvétel a városfejlesztésben*

⁶ Santiago Cirugeda *Situaciones Urbanas*

Ki vagy mi lehet a motorja?

Személyes tapasztalataim szerint az alulról induló kezdeményezéseknek mindig kell egy olyan csoport vagy személy, aki képes a cél iránti lelkesedésükkel kialakítani és fenntartani a közösség szimpátiáját, ez sok esetben az egyetlen erőforrást jelentheti. A nem kellően felmért kapacitás és az alapos előkészítés hiánya gyorsan a közösség széthullásához vezethet.

A felsőbb politikai, beruházói döntések kapcsán sokkal kötöttebb mechanizmusok működnek. Alapvető feltétel, hogy a felhasználói csoport aktív tagja maradjon a folyamatnak és a ráruházott kérdésekben felelősségteljes döntéseket legyen képes hozni.

Milyen eszközök és technikák alkalmazhatóak?

A tervezői és a felhasználói oldal szempontjából meg kell vizsgálni, hogy kellő tudással rendelkeznek az eredményes projekt létrehozásához és mindkét felet fel kell készíteni a közös kommunikációban való részvételre. Az alkalmazható eszközöket a következő példákkal szeretném bemutatni.

C. Két példa

THE SERRA VERDE

Egy komplex dél-amerikai példa a széles közösség bevonására

Az angolszász történelmi áttekintés ellenére egy brazil példát mutatok be. 2004-ben induló "The residential Serra Verde" elnevezésű projektben az EAUFMG egyetlen dolgozó Maria Lucia Malard professzor és az általa vezetett kutatócsoportnak sikerült egy átfogó programot kidolgoznia az érintett közösség bevonására. A szövetségi kormány (megbízó) által alapított kutatás célja, hogy egy használható modellt hozzon létre a szociális lakásépítés területén, ami magába foglalja a közös gazdasági és társadalmi részvétel alapjait, a digitális technikákat, a környezeti-társadalmi és gazdasági fenntarthatóság modelljét munkahely és jövedelemteremtésen keresztül. A prototípus a helyi városháza és hajléktalanokat képviselő szervezet támogatásával 76 család (felhasználók/ széles közösség) lakóhelyére lett kiterjesztve. A felhasználók részvétele korai konzultációkkal kezdődött, ahol feltérképezték a tagok szokásait, majd vizsgálták, hogy mennyire alkalmasak a programba való részvételre és egy fenntartható környezetbe történő integrációra. A következő fázisban egy alapozó oktatásban vettek részt a családtagok, ahol az építészeti és a tervezés egyszerűbb eszközeinek az elsajátítása mellett kivitelezési fogásokat és számítástechnikai alapokat tanultak. A participatív program felelősségteljes döntéshozói szerepre készítette fel a leendő felhasználókat, akik új ismereteket sajátíthattak el a saját lakásaiknak a fejlesztéséhez és egyidejűleg megkezdődött a hajléktalan családok társadalomba történő integrációját is. A program három nagyobb állomásra bomlott:

Az első egy olyan tervezési stratégia volt, ahol a felhasználók számos workshop keretén belül ismerkedhettek a téri tervezésen át a számítógépes eszközök használatáig. A kutatócsoport - a Ballerine és Cabral Filho által fejlesztett - "digitális részvétel"-i módszerét követve épített fel a stratégiáját, ahol 3 dimenziós digitális modellek segítségével dolgozott. A 3d-s program segítségével a lakóknak lehetősége nyílt alaposan megismerkedni a modellel, így a vitatott témákban is könnyebben tudtak dönteni.

A második szakaszban a lakásegységek tervezése kezdődött egyéni és közösségi döntések alapján. A támogatás vagy kölcsön igénylése előtt a tervek elfogadtatták a képviselő testülettel, így nem lehetett pontosan tudni, hogy mely családok lesznek a végleges felhasználók. A leendő háztartások egységesen alacsony költségvetésű karaktere ellenére a lakóknak különböző igényeik és elvárásaik lehetnek, de miután eleinte nem lehetett tudni pontosan, hogy mely családok fognak beköltözni, ezért rugalmasan kellett kezelni a programot. A szerkezet kialakításának Walter Segal (support), John Habraken (self-built systems) és Cedric Price (flexible-spaces) kutatásait tekintették alapul, ahol sikerült egy kellően rugalmasan kezelhető vázrendszer tervezni. A módszer az "Open Design Source" elnevezést kapta az informatikából ismert nyílt forráskódú programozás alapjaira (Kadushin 2008)⁷ utalva. Eredményként a helyi szabályozást is figyelembe tartva sikerült alacsony költségvetésű (10.000 dolláros) lakóegységeket fejleszteni. A lakások különböző elrendezésűek voltak 40-50m²-es alapterülettel. Az alaprajzi elrendezésen kisebb 10-12 és nagyobb 20 fős csapatokkal dolgoztak. A Sketchup program segítségével modelleket készítettek. Az általános konzultációk után kisebb csapatokban módosították a tervek a digitális modell és nyomtatott tervek segítségével. A családok csapatokban együtt döntöttek a közösségi terekről, míg a magánhasználatú tereket az egyes családok szempontjai határozták meg. Végül

⁷ Paul Jenkins and Leslie Forsyth *Architecture, Participation and Society*

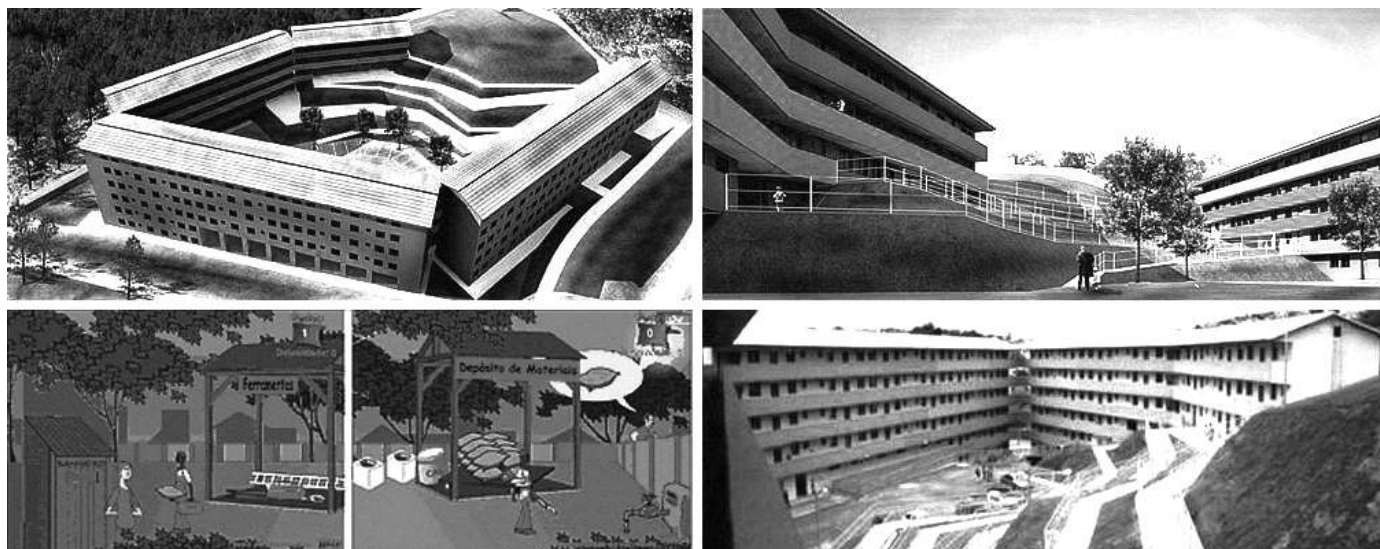
közös elhatározás alapján 50m² fölül növelték a lakások alapterületeit számolva azzal, hogy a rendelkezésre álló források nem fedezik az alapterület növelését és saját erőforrásaikból kell majd befejezni bizonyos részeket.

A következő lépés a lakásrendszer tervezése volt, amihez korábbi építészeti kutatásokat vettek alapul. A gyerekek biztonsága érdekében a patkó alakú elrendezést választották belső közös udvarral. A közösség 2 és 5 szintes épületeket mellett döntött a megfelelő terepre illeszthetőség végett. A lakások, szobák mélysége, szélessége és pozíciója mind a felhasználók döntésével született meg. A rugalmas szerkezeti struktúra megfelelő alapot biztosított különböző anyagok beépítéséhez. A kivitelezési fogások elsajátításához - felnőtteknek készült videojátékok alapjait és Paulo Freire játékra építő oktatási elveit alkalmazva - digitális gyakorló programokat hoztak létre, ahol a felhasználók különböző kivitelezési helyzetekben tehették próbára magukat (kép03).

A programban egy sikeres projekt valósult meg a kormányzat, egy oktatási intézmény, a helyi civil szervezetek és a felhasználók közös munkájaként (kép04). A "nyílt forráskódú" átfogó programcsomag bármilyen szervezet számára elérhető és alkalmazható. A remények szerint egy életképes és széles körben terjeszthető prototípus született.

Következtetések:

- (1) A participációnak a tervezés elejétől kell kezdődnie és figyelembe kell vennie a felhasználók képességeinek figyelembe vételével folyamatos bevonást igényel a jobb minőségű folyamat létrehozása érdekében
- (2) Kulcsfontosságú a döntéshozás szempontjából, hogy a tervező csapatok megismerjék az adott közösség közös és egyéni szükségleteit.
- (3) "A hosszú távú valódi felelősség megosztás elérése az igazi kihívás"⁸
- (4) A digitális modellek használata hatékony eszköz lehet.
- (5) A "nyílt forráskódú tervezés" megfelelően flexibilis téralakítást és anyaghasználatot biztosít.
- (6) Az oktatási intézmények és kutatóintézetek kezdeményezése mellett szükség van a kormányzati támogatásra.

kép01 | kép02
kép03 | kép04

⁸ Alföldi György DLA *Közösségi részvétel a városfejlesztésben*

BUSTAMANTE

Az idegen felé sokszor könnyebben nyílnak meg a közösség tagjai, olyan ez mint egy ismeretlen útítárs a vonaton...

A Mundo Sustentable (MS/ Fenntartható Világ) szervezete rehabilitációs programot kezd egy észak-mexikói kisvárosban, Bustamante-ban, ahol a kisváros lakói többnyire turizmusból tartják fent magukat, de az országban dúló drogháború miatt egyre kevesebben utaznak a területre. Elsődleges cél a településen korábban működő hagyományos kézműves technikák feltérképezése, széles körű bemutatása és oktatása. A település apadó turisztikai bevételeit pótolni kell, piacra vihető kézműves termékekre és munkahelyteremtésre van szükség. A szervezet szakembereket (agrármérnök, építészmérnök) hív Bustamante-be, hogy a helyiekkel együtt élve segítsenek a programban; két épület átalakítását tervezi, amiben oktatási és rehabilitációs központok kapnak helyet a jövőben.

Az szakemberek a kisváros lakosságának a bevonását alapvető feladatuknak tekintik. Az építész a környéken fellelhető olcsó építés technológiákat kutatja, nem kizárva az újrahazsnosítás és az őslakók hagyományos építési technikáinak az alkalmazását, ami a település szegényebb negyedének rehabilitációjában is hasznos eszköz lehet később. A tervezés és a kivitelezés szinte párhuzamos folyik, de a helyi adottságokból fakadóan csak körülményesen lehet előrehaladni.

A távolról érkezett építész az egyik felújításra szánt melléképületben lakik és dolgozik. A helyiekkel napról napra közelebbi kapcsolatba kerül, akik egyre meglepőbb és személyesebb történeteket mesélnek. A melléképület fokozatosan szociális központtá alakul. Kiderül, hogy nagyon nagy a munkanélküliség, az alkoholizmus mértéke, komolyan elterjedt a kiskorúak drogfogyasztása és jelen van a gyerekprostitúció is a kisvárosban. A kilátástalanságban mindenki bűnbakot keres és ez határozza meg a hétköznapiakat.

Az építész az MS szervezet vezetőjéhez fordul segítségért (az eredeti célok mellett az előbb felsorolt problémákat is kezelni kell) és párhuzamosan olyan közösségi mikro-aktivitásokat indít el a helyi lakosokkal, amivel talán javítható a közhangulat és megmutatható, hogy saját erejüket használva is képesek élhetőbb környezetet teremteni.

3 hónapon belül 20 családnak rehabilitációs programot hirdet a Mundo Sustentable. A workshopokat szociológus, pszichológus és egy elismert indián sámán (Lobo Azul) segítségével kezdődnek meg.

Következtetések:

- (1) A tervezők személyes helyi jelenléte (együttélés) nem várt körülményeket tárhat fel
- (2) Participatív építészeti programokból induló kezdeményezések sokszor építészeti produktum nélkül is létrehozhatnak szociális változásokat, a folyamat szerepe jelentős.
- (3) A helyi szokások, a kulturális körülmények és a programban résztvevők képességeinek az ismerete nélkül komoly problémák merülhetnek fel 'bármilyen' típusú részvételi folyamat során.

kép05 | kép06

A kortárs építészetben egyre nagyobb hangsúllyal van jelen a participativitás gondolata. Egyre több hazai és nemzetközi műhely, csoport és iroda foglalkozik a folyamatok kutatásával és megvalósításával, mind alulról induló, mind kormányzati vagy befektetői támogatásokat élvező programokban (Elemental program, Rural Studio, Raumlabor, TYIN tegnestue, RÉV8, stb.). Rengeteg elméleti és gyakorlati megközelítés létezik annak a komplex társadalmi-gazdasági-politikai kérdéseket feszegető folyamatnak a rendszerbe foglalására, aminek egyenlőre a legfontosabb alapelve mégis a személyes lelkesedés.

Képjegyzék

- kép01: látványterv a The Residential Serra Verde program épületéről
(forrás: <http://proxied.changemakers.net/journal/300606/displayhousing1.cfm-entryID=129>)
- kép02: látványterv a The Residential Serra Verde program épületéről
(forrás: <http://proxied.changemakers.net/journal/300606/displayhousing1.cfm-entryID=129>)
- kép03: kép a videojáték alapú tanítási modellből
(forrás: <http://proxied.changemakers.net/journal/300606/displayhousing1.cfm-entryID=129>)
- kép04: fotó a megvalósult The Residential Serra Verde program épületéről
(forrás: <http://proxied.changemakers.net/journal/300606/displayhousing1.cfm-entryID=129>)
- kép05: fotó a El Mundo Sustentable bustamantei fejezetének megalakulásáról (Lobo Azul beszéde)
(forrás: saját fotó)
- kép06: fotó a El Mundo Sustentable bustamantei fejezetének megalakulásáról
(forrás: saját fotó)

Irodalom jegyzék

Architecture, Participation and Society

Routledge | Taylor & Francis | London and New York | 2010

Edited by Paul Jenkins and Leslie Forsyth

RSV/Residencial Serra Verde: participative design process and self-management of low-income housing construction in Belo Horizonte, Brazil a model for future national government loan programs

<http://proxied.changemakers.net/journal/300606/displayhousing1.cfm-entryID=129>

(megtekintve: 2012. 12. 25.)

Architecture and Participation

Spoon Press | Taylor & Francis | London and New York | 2006

Edited by Peter Blundell Jones, Doina Petrescu, Jeremy Till

Közösségi részvétel a városfejlesztésben

Alföldi György DLA egyetemi docens

ELEMENTAL / Incremental housing and participatory design manual

Alejandro Aravena, Andrés Iacobelli

HATJE CANTZ | 2012

SITUACIONES URBANAS

Santiago Cirugeda

Editorial Tenov | 2004

Urban Report #3

Pionierii practicilor emergente | The Pioneers of Emergent Practices

Edited by Zeppelin Association | 2011

www.urbanreport.ro

Annotált bibliográfia

Architecture, Participation and Society

Routledge | Taylor & Francis | London and New York | 2010

Edited by Paul Jenkins and Leslie Forsyth

A könyv a szerkesztők szerint egy mélyebb kutatás alapjaként szolgál, amivel a társadalom és az építészet közötti kapcsolatot kívánják erősíteni. "Az építészet társadalmi művészet." szempontjából igyekeznek egy nagyon tiszta analitikus alapot biztosítani a participatív folyamatok bemutatásához. Az angolszász mintát használva és néhol nemzetközi területekre kitekintve különböző szempontok szerint csoportosítva értelmezi a közösségi bevonással történő aktivitások témakörét. A fent említett kiindulópont ellenére elég komolyan elméleti oldalról tematizálja a participativitás eszközkészletét. A könyv másik célja, hogy a konceptuális-analitikus (elméleti) és a gyakorlati (megvalósítási) megközelítés közötti kapcsolatot erősítse, amivel létre jöhet egy "akció-kutatás" metódus. Felépítését tekintve három részre tagolható: történeti és irodalmi áttekintés; gyakorlati példák bemutatása és a korábbiak összegzése és eredmények vizsgálata. A dolgozatomhoz a könyvet használtam váznak, mert az eddigi gyakorlati tapasztalataim mellett fontos, hogy ismerkedjek a téma elméleti oldalával is. A különböző tematikus megközelítések között néha túlságosan is sokat ugrál a könyv, többször vissza-vissza kellett olvasnom egyes részeket, hogy újraértelmezsem őket.

Közösségi részvétel a városfejlesztésben

Alföldi György DLA egyetemi docens

A dolgozat egy rövid történeti áttekintéssel indul. A Magdolna Negyed Program első szakaszának példáján keresztül mutatja be, a „közösségi részvétel” összetettségét, és helyzetét. A konfliktusok, eredmények gyakorlatias leírása és a történeti áttekintés nagyon jól kiegészítette az Architecture, Participation and Society könyv fejezeteinek elméleti megközelítését.

SITUACIONES URBANAS

Santiago Cirugeda

Editorial Tenov | 2004

Folyamatosan bővülő "recept" könyv első kiadása, ami a kísérleti építészet és a participativitás közös halmazában található példákon keresztül mutatja be a Recetas Urbanas Stúdió, a spanyol kollektív építészeti együttműködés és Santiago Cirugeda munkáit. A stúdióban szerzett tapasztalataim bemutatásához használok a könyvet, ahol tematikus szét vannak választva az egyes aktivitások. Kicsit felületes a "recepteket" bemutatása, de a személyes tapasztalat alapján részletes képpé bővíthetőek. (Kiemelt projektek: 007 - Trincheras; 008 - Aula Abierta)